

quoad primum membrum posset esse bona, nisi
 35 quod illis | fidelibus fuit permissum habere A 58v^b
 multas uxores ex causa necessaria, ne cultus Dei
 traderetur oblivioni? Et ideo hoc non fuit contra
 coniugium seu matrimonium.

2° dicitur in difinitione matrimonii:
 40 'personarum ydonearum'.

Pro illo est sciendum, quod quedam sunt
 persone ydonee, alique vero non. Ille persone
 dicuntur ydonee, que habent et possunt inter se
 contrahere matrimonium, sicut sunt ille persone,
 45 que non sunt eiusdem sangwinis. Sed persone,
 que sunt eiusdem sangwinis, ille sunt persone non
 ydonee, ut sunt fratres et sorores. Et hoc est, quod
 Moises antiquitus prohibuit, ne frater cum sorore
 aut nurus cum nepte nec cum sororis filia
 50 matrimonium contraheret. Diceres: Tamen
 antiquitus pater cum filia aut frater cum sorore

48/50 Moises – contraheret] cfr Lev. 18, 6-18; 20, 17

34 membrum posset] melius possit *D* || 35 illis] *om.*
E || permissum] promissum *E* || 36 multas] plures
DE || causa necessaria] necessaria causa *E* || 37 hoc] *om.* *E*
 38 coniugium – matrimonium] matrimonium seu
 coniugium *E* || matrimonium] contra matrimonium *B*
 39 2o] Et sic *C* || 42 alique] quedam *C* || 42/43 alique –
 ydonee] *om.* *E* || 43 ydonee] *om.* *B* || habent et] *om.* *E*
 44 contrahere] habere vel contrahere *E* || 45 sunt] *om.* *E*
 46 sunt² – non] persone non sunt *E* || 47 ut] sicut *E* || est]
om. *E* || 48 antiquitus prohibuit] prohibuit antiquitus *E*
 49 nepte] nepote *CDE* || 50 contraheret] contrahetur *ABC*

matrimonium habuerunt. Nota: Urgente
necessitate hoc fuit prohibitum.

55 Ex illo patet, quod non quelibet persona habet
contrahere matrimonium cum qualibet alia
persona, quia cristianus cum pagana non, vel cum
Iudea. Et hoc est, quod dicit Deus: Ne coniungatis
filios vestros filiabus aligenigenarum, | ne E 84v^a
fornicentur.

60 Item virgines consecrate non debent
contrahere matrimonium, quia ille iam sunt
desponsate uni viro immortalis, sicut Cristo. Item
persona, que fecit votum continencie, non potest
matrimonium contrahere. Ex isto patet, quod
65 subdiaconi, dyaconi, presbiteri et monachi non
habent contrahere matrimonium, quia votum | C 269^a
continencie fecerunt. Et licet verbo non fecerunt | A 59r^a

57/59 Ne – fornicentur] cfr Ex. 34, 16

54/57 non – Iudea] cfr PETR. LOMB., *Sent.* 4, 39, 1 (p. 483-484); cfr HUS, *Sent.* 4, 39, 3 (p. 686) || 60/64 Item –
contrahere] cfr HUS, *Sent.* 4, 38, 1 (p. 678-679); *Manž.* 7 (p. 305) || 63/64 persona – contrahere] cfr PETR. LOMB., *Sent.* 4, 38, 2 (p. 478); THOM. AQ., *Sent.* 37, 1, 1 (p. XXX) || 65/67 subdiaconi – fecerunt¹] cfr PETR. LOMB., *Sent.* 4, 37, 1 (p. 476); cfr HUS, *Sent.* 4, 37, 1 (p. 676); *Manž.* 8 (p. 306-307)

---

52 Urgente] Oriente *D* || 54 habet] debet *A*, potest *E*
56/57 non – Iudea] vel cum Iudea non *C*
58 aligenigenarum] alienigenarum *B*, alienarum *D*,
alienorum *E* || 61 iam] *om.* *C* || 62 sicut] scilicet *BE*
64 isto] illo *D* || 65 subdiaconi – presbiteri] subdyaconi *C*,
subdiaconi et dyaconi *D*, dyaconi, subdyaconi *E*
66 habent] possunt *E*

neque sciunt votum, tamen ordo scit votum. Sicut
 monachus non vovet verbis continenciam, constat
 70 tamen ordinem vovere.

Tercio dicitur in difinitione de ‘inseparabilis
 vite societate’.

Hoc est verum: Salvis certis casibus primus est
 etas, quia oportet, quod vir sit ad minimum XII
 75 annorum vel XIII, virgo vel mulier ad minimum
 XII vel XI annorum, ut sciant consentire. Et ideo si
 ante illud tempus | coniunguntur, sunt D 160v
 separabiles, nisi tunc postea consenciant, cum ad
 tempus veniunt discrecionis.

80 Secundus est cognacio, et ideo prohibitum est,
 ne mulier mortuo viro sibi coniungat aliquem de
 genere viri sui, quia cognacio viri est cognacio
 uxoris sue, nam duo fuerunt in carne una per
 coniugium.

74/79 vir – discrecionis] cfr PETR. LOMB., *Sent.* 4, 36, 4 (p. 475); HUS, *Sent.* 4, 36, 1 (p. 674-675) || 80/84 Secundus – coniugium] cfr HUS, *Sent.* 4, 41, 1 (p. 695)

68 scit] sit C || 69 vovet] vovit D, ponit E || 73 primus] primum E || 74 sit – minimum] ad matrimonium sit E
 75 XIII] XIII E || vel²] et E || minimum] matrimonium sit E
 76 XII – XI] XI vel XII E || 77 illud] istud D || coniunguntur] coniungantur D, coniungentur E || 79 veniunt] veniant E
 80 Secundus] 2° E || et ideo] nam B || 81 mortuo – sibi] sibi viro D || 83 fuerunt] fuerunt steriles E || per] om. E

85 Tercia est sterilitas, nam si vir sit sterilis et non
possit uxori debitum persolvere, hii, si coniuncti
sunt, debent separari, nisi ambo consenciant in
hoc, quod volunt simul manere.

90 Quartus est parvitas membri vel magnitudo
viri vel mulieris.

Quintus est fornicacio sciens et voluntaria viri
et mulieris. Ideo dico 'sciens', quia si vir
coniunxerit se alteri mulieri | credens illam esse B 88v
suam, ignorancia excusat peccatum. Ideo dico
95 'volens', quia si aliqua pateretur non volens, sicut
legimus de sacris virginibus, que passe sunt a
tyrannis, et ideo non manent minus virgines.

Nota, diceret aliquis: Nunquid infirmitas
possit prohibere matrimonium, sicut est lepra,
100 paralisis et morbus | caducus? Respondet A 59r^b
Augustinus et ait: Vir non dimittit uxorem suam
sive diformem corpore, sive membris debilem,
sive cecam, sive claudam, sive doloribus infectam,

85/87 Tercia – separari] cfr HUS, *Sent.* 4, 30, 4 (p. 657); *Manž.*
8 (p. 307) || 101/104 Vir – fornicacionis] cfr AUG., *S. dom. m.*
1, 54 (p. XXX); C. 32 q. 5 c. 18, FRIEDBERG I, 1137; PETR.
LOMB., *Sent.* 4, 34, 6 (p. 467)

85 Tercia] 3us D, Tercium E || sit] om. D || et] om. E
86 uxori] uxoris D || persolvere] solvere E || 87 consenciant
in] consenciant ad E || 89 Quartus] Quarta E || 91 Quintus]
4us D, Quinta E || 92/93 Ideo – mulieri] om. E || 94 suam]
sua D || ignorancia] ignoranciam E || 95 pateretur] fateretur
B, pati A || 96 sacris] sanctis E || 97 non] om. E || manent]
manebunt E || 100 et] om. CE || morbus caducus] caducus
morbus E || 101 dimittit] diligit B, dimittat E

nisi causa fornicacionis. Et ideo oportet, quod vir
 105 sit cum uxore. Et econverso, in quacunque
 infirmitate fuerit et poposcerit carnale debitum,
 vir persolvere debet.

Nota, diceres: Tamen Moises concessit hoc
 Iudeis, quod essent separabiles a mulieribus
 110 eorum, ut patet Mathei V^o. Respondetur, quod
 Moises inspexit hoc, quod Iudei sepius uxores
 eorum interfecerunt, sicut cum fuerunt nimis
 antique vel indisposite vel quia ipsi Iudei indurati
 fuerunt cordis. Modo Moises volens hoc mitigare
 115 | concessit Iudeis, quod potuerunt uxores eorum E 84v^b
 dimittere; debuit sibi dare libellum repudii, id est
 literam, in qua erat suspectum vel | scriptum, C 269^b
 quare eam repudiavit, id est dimisit. Sed modo
 iam non sic debet fieri, sive mulier sit disposita
 120 sive indisposita, sive debilis sive sana; semper
 debent esse inseparabiles salvis causis prioribus.

108/118 Moises – dimisit] cfr Deut. 24, 1-3; Matth. 5, 31; 19,
 7; Marc. 10, 4

---

104 nisi] sine *E* || oportet] *om. E* || **105** cum] sine *E*
106 fuerit] *om. D* || carnale] carnalem *DE* || **109** separabiles]
 separabiles viri *C* || **111** sepius] *om. D* || **111/112** uxores –
 interfecerunt] interfecerunt uxores eorum *C*, eorum uxores
 interfecerunt *E* || **113/114** indurati fuerunt] fuerunt indurati
E || **114** cordis] corde *C* || hoc] *om. D* || **115** potuerunt –
 eorum] Iudei possunt eorum uxores *E* || **116** debuit – dare]
 et dabant sibi *E* || debuit] debent *D* || id est] aut *D*
117 erat] est *E* || vel scriptum] *om. D* || **119** non sic] sic non
E || **121** causis] casibus *E*

Ultimo dicitur in diffinitione matrimonii
 'consensus', et per hoc vult beatus Augustinus,
 quod coniunctio carnalis non facit coniugium, sed
 125 consensus, sicut patet per Ioseph, cui angelus
 dixit, Mathei I^o: *Accipe Mariam coniugem tuam*, ubi
 fuit coniugium sine carnali copulatione. Et
 consensus talis est duplex: Aliquis est sine
 contraccione et ibi absolute est coniugium, | alius A 59v^a
 130 est cum contraccione isto modo, quod primo fit
 contraccio et post inter virum et mulierem fit
 consensus, ut frequenter accidit. Ille sequens
 consensus facit coniugium et supplet, quod
 precedens contraxit.

135 Et tantum de primo membro.

Quantum ad 2^m principale est sciendum, quod
 multa requiruntur ad matrimonium, si debet esse
 divinum et catholicum.

Primum est, quod copulantur secundum iura
 140 canonica et ecclesiastica, quia alias

---

126 Accipe – tuam] Matth. 1, 20

124/125 coniunctio – consensus] cfr AUG., *Serm. Script.* 51,
 13 (p. XXX); PETR. LOMB., *Sent.* 4, 28, 3 (p. 435)

123 per] propterea *E*, om. *D* || hoc] om. *E* || **124** coniunctio]
 coniugacio *D* || **125** Ioseph] Iozeph *E* || **128** est²] om. *E*
130 est] om. *D* || fit] sit *E* || **131** contraccio] conpaccio
E || et¹] ut *E* || virum – fit] mulierem et virum sit *E*
132 ut] ubi *D* || **134** contraxit] contradixit *ABC*, contradicit
D || **138** catholicum] non dyabolicum *DE* || **139** quod] om.
D || copulantur] copulentur *BD*, copuletur *E* || **140** quia]
 quod *C*